

2009

Mijn oorlog.

Er wordt weer veel over “de oorlog” gepraat.

Je leest en ziet de verschrikkelijkste dingen.

Daarom probeer ik nu terug te gaan in de tijd en me te herinneren wat ik er nog van weet.

Zeven jaar was ik, en als ik nu naar mijn kleindochters van twee en twee-en-een-half kijk, besef ik dat je dan toch al een beetje mens bent, en veel kan begrijpen.

Natuurlijk was ik daar wereldvreemd opgegroeid, alleen tussen oudere mensen.

In de gang hing een portret van Juliana en Bernard, op een oranje wandbord. Juliaantje was onze kroonprinses, zij zou de baas worden van het land. Van haar moest je houden, dat deden mijn ouders ook!

De radio deed het maar sporadisch, als de batterijen niet op waren, van televisie was nog geen sprake. Het waren de vlotters die luidkeels de politieke toestand bespraken tijdens de schaft, en daar zat ik vaak bij. Ik luisterde naar hun gevloek en getier over die rotmoffen, dus had ik het tegen mijn poppen ook over rotmoffen en daar schrok mijn moeder dan weer van. Mijn ouders hielden alle narigheid en dreiging bij hun oogappel vandaan.

Maar op een dag lukte dat niet meer.

Ik was in april voor het eerst naar school gegaan en in mei brak de oorlog uit.

Mijn vader knielde voor me in het gras op de dijk en snikte hartverscheurend terwijl hij me tegen zich aandrukte. Daar was ik heel erg van onder de indruk en ik begreep er niets van.

Het was lente, de dotterbloemen bloeiden, de geit had een lammetje en de lucht was strakblauw, nergens reden tot verdriet.

Maar een paar dagen later was er lawaai in de verte en dikke rookwolken en verbrand papier in de lucht. Er kwamen vluchtende mensen naar Capelle en mijn oud-tante werd met een ziekenauto naar ons huis gebracht. Er kwam een groot bed in de voorkamer en daar lag tante Francien in. Ze had al jaren gewrichtsreuma en was uit ziekenhuis Eudokia geëvacueerd.

Zij heeft wel genoten van die tijd bij ons, ze kon met mijn moeder kwebbelen en ik zat bij haar op bed, net als de katten, die er door de wijkverpleegster boos vanaf gejaagd werden.

Zodra ze weg was zaten er weer een stuk of vier, dat was iets anders dan het ziekenhuis.

Hoe lang ze is gebleven weet ik niet meer, het zal voor mijn moeder wel zwaar geweest zijn.

Verder ging het leven gewoon door, ik ging naar school, eerst lopend en toen op mijn step, met luchtbanden, waar iedereen op het schoolplein jaloers op was.

Er kwamen vreemde kinderen in de klas, die waren uit Rotterdam gevlucht.

“Stadse”kinderen!

Ook werden sommige leerlingen plotseling raar aangekeken, er was iets met hun vaders, die deugden niet.

Langzamerhand kreeg iedereen minder kleren, maar dat viel niet zo op, want voor de oorlog was er ook al armoede, vooral in de grote gezinnen.

Van een mooie sjaal maakte mijn moeder een trui voor mij, en van een gordijn een rok, ik vond mezelf er prachtig uitzien. Dat was nodig, want op de ouderavond moest ik, staande op het bordtrapje, een gedicht voordragen!

Op een gegeven moment kreeg de school inkwartiering, in de lokalen van de lagere klassen, Duitse soldaten. Hoe dat werd opgelost weet ik niet meer, misschien om de beurt les?

Mijn vader hoefde niet bang te zijn dat hij werd opgeroepen, zijn baas had een document gekregen dat hij onmisbaar was. Er lag niet zo veel hout meer in de haven, het invoeren was bijna onmogelijk geworden, en gebouwd werd er niet. Wel werd er veel gejat, vooral 's nachts, als je wakker werd waren er weer palen verdwenen. "Hoor jij nooit wat?" vroeg de heer IJpema soms boos, maar mijn vader keek wel uit!

Wel roeide hij met een zware roeiboort, met een vlotje erachter, helemaal naar Amsterdam, want de baas wilde ook graag warm zitten.

Wij hadden hout om te stoken en om op te koken, en een moestuintje waar mijn moeder groenten en aardappels teelde. Natuurlijk konden we ook wel eens hout voor voedsel ruilen. Dat was niet genoeg, dus soms trok mijn vader eropuit om ergens graan of aardappels te halen. Samen met Jan Kaptein of de koster, Leen de Wit. Ze reden dan hele afstanden en bleven een paar dagen weg, mijn moeder zat in angst, want onderweg kon van alles gebeuren. Ook ging ik met mijn moeder op de fiets naar Hitland, naar de boer, voor een kannetje melk, of een vloeistof die we "goor nat" noemden. Dat was een overblijfsel van het kaasmaken. Moeder kookte er grutten in, je kon met gemak je lepel recht op zetten, dan ging er bietenstroop overheen. Wat er over was werd de volgende dag gebakken in de koekenpan, met een beetje spekvet en ook weer stroop erover, een koningsmaal!!

Geitenmelk hadden we zelf, het moest altijd gefilterd worden in een grote zeef, maar het gebeurde toch veel dat je zo'n witte, stugge haar in je mond kreeg, bij het haverhoutpap eten. Ik griezelde er dan ook van, vooral van de vette vellen die erop dreven. Maar ik moest het eten, klagen hielp niet, ik moest blij zijn dat ik zoiets kostelijks te eten kreeg!

Mijn vader zette netten in de haven, dat leverde lekkere vis op.

En soms gingen we peuren.

Eerst wurmen vangen. Dat deed mijn vader, met een conservenblik vol kwam hij thuis. Dan moesten die kronkelend slachtoffers met een grote stopnaald aan een touwtje geregen worden. "Mamma, doet dat geen pijn? Nee kind, wormen hebben geen gevoel".

Met een flinke bos wurmen aan een touw, aan een stok gebonden, gingen we dan in de schemering op een vlot zitten. Moeder sjouwde een teil mee. Wurmen in het water en dan maar zachtjes wiebelen zodat het leek of ze op en neer bewogen. Dan voelde je een rukje en snel haalde je op, een paling kronkelde onderaan het touw. Gauw boven de teil en daar viel hij in, als het goed was. Vaak viel hij er ook naast en dan klonken er lelijke woorden door de stille avond. De andere dag aten we gestoofde paling met geitenboter, zelf gekarnd.

Ik hoorde praten over het verloop van de oorlog, we luisterden naar de Engelse zender, die met veel storing en geruis uit de kristalontvanger klonk.

Op een dag gebeurde het dat we niet hadden gehoord dat er iemand binnenkwam.

Zo maar opeens stond er een Duitse soldaat in onze woonkeuken. Die begreep natuurlijk gelijk wat mijn vader aan het doen was, mijn moeder trok wit weg van de schrik, maar de man vroeg vriendelijk of er nog nieuws was.

Er was ook verzet tegen de Duitse bezetter in Capelle, maar daar wist ik niets van. Soms hoorde je praten over gestolen bonnen of verborgen wapens. Eens werd er door de ondergrondse een trein beschoten, midden in de weilanden. Als wraakneming staken de moffen een mooie boerderij aan de 's Gravenweg in brand, daar werd nog wekenlang woedend over gepraat.

In het laatste oorlogsjaar, de hongerwinter, was er geen school meer.

Ik kreeg les bij mijnheer Cupedo thuis, samen met Janny Otterspeer en Anneke Cupedo, op die manier zouden we misschien niet zo veel tijd verliezen. Brabant was toen al vrij, en boven in mijn speelgoedkast zat een zender verborgen, Af en toe kwam er iemand praten met het bevrijde deel van ons land. In de olieschuur op de vloten zat onder het stro een stoorzender verstopt. In de kleine woonark zaten studenten ondergedoken, Er kwam er altijd een 's morgens vragen om lauw water, om zich te scheren. Mijn moeder en ik noemden hem dan ook: Lauw water”.

Als ik vanuit het dorp naar huis liep, moest ik soms onder aan de dijk in het gras gaan liggen, twee zilveren vogels draaiden dan boven mijn hoofd om elkaar heen, je hoorde het boordgeschut: “Tikketikketak”, en je zag de kogels vliegen, tenminste dat dacht je. De lucht was zo prachtig blauw en de rivier stroomde zo zacht, je begreep niet waar je bang voor moest zijn.

De weilanden achter ons huis stonden onder water. Ik had in die tijd een kleine zeilkano, waar je ook mee kon roeien, die lag achter het huis. Twee piepjonge Duitse soldaatjes kwamen hem “vorderen”. Ze gingen er mee roeien, maar ze wisten niet waar de sloten waren en ze stapten uit, midden in een sloot. Kopje onder en hun geweer kwijt. Druipnat verschenen ze bij ons onderhuis, klappertandend, want het was koud. Mijn moeder stookte het fornuis op, beduidde hen zich uit te kleden en de boel bij het vuur te drogen.”Het zijn nog kinderen”, sprak ze hoofdschuddend.

Ik ben trots op mijn moeder!

Op een dag ging er een grote, bruine sigaar, met brullende motoren, vlak naast ons huis, over de rivier voorbij. Verder in de polder is hij neergestort, het was een V1, bestemd voor Engeland. Ook vielen er eens twee kettingbommen, met dreunende klappen, aan de overkant van de rivier. Ik sliep al, mijn ouders vlogen naar boven, maar Willy sliep gewoon door!

Toen er een Duitse colonne verkeerd reed, en vast kwam te zitten in de modder op de onverharde dijk, konden ze voor onze deur draaien, daar was een verbreding. Het was midden in de nacht, een groot lawaai en schreeuwen en vloeken, en opeens zat er een soldaat met zijn been onder zo'n groot wiel. Brullen natuurlijk! We waren klaarwakker en mijn vader ging kijken. De kolonne reed weg, en de man bleef kreunend achter. Samen met mijn moeder sleurde vader de patient in het kantoortje en belde toen om hulp naar de telefooncentrale.

Pas uren later is hij weggehaald, mijn vader bleef met hem praten en ik ging ook eens kijken. Hij had net zo'n dochttertje als ik, maar of ze nog leefde wist hij niet. Langzaam drong het begrip van de verschrikkingen van de oorlog tot me door .

Ook de andere kinderen praatten over de oorlog, ze wisten er veel meer van dan ik. Toen er eens werd gezegd: "Rooseveltdt is dood", riep ik Hoera, omdat ik dacht dat het om de vijand ging. Er viel een doodse stilte en ik werd heel raar aangekeken.

Opeens waren we bevrijd.

Vader maakte me wakker en we gingen naar het dorp. Voor de kerk werd de hokie-pokie gedanst. Iedereen was blij, maar er brak ook een golf van wraakzucht los, kaalgeschoren jonge vrouwen, hardhandig opgepakte "foute" mannen. O, o wat waren ze opeens moedig, die kerels in hun blauwe overall!

Zelfs mijn vader werd slachtoffer. Wij hadden op het dak een kleine windmolen staan, die zorgde voor een beetje licht. Hij stond op de nok van het dak en was naar alle kanten getuid. Door aan een van die tuien te trekken probeerde mijn vader de propeller op gang te brengen. Dat had iemand gezien, en die beweerde nu dat hij met de vijand had geseind!

Na de oorlog werd hij opgepakt, en ik geloof dat hij onder de kerktoren terecht kwam. Nog dezelfde dag werd hij er door mijnheer Cupedo weer uitgehaald.

Na de bevrijding gingen we al gauw naar de MULO in de stad.

Daar werden we geconfronteerd met kapot gegooide straten, langs de Blaak was een groot gat waar je de gehavende Laurenskerk zag, en het spoorviaduct, en nog heel lang stond daar een stuk gevel overeind waar Mozes Knap op stond.

Vele jaren later, toen ik al op de Academie was, mochten we Ossipe Zadkine een hand geven. Die was in Rotterdam , om zijn beroemde beeld te onthullen.

Misschien heb ik pas toen, toen ik staarde naar dat beeld, waar door de openingen de wolken waren te zien die aan de hemel voorbij dreven, misschien heb ik pas toen ten volle begrepen wat er zo vlak bij mij was gebeurd!!